

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
PROSPEKTU ORGANOWEGO
BAZYLIKI NAJŚWIĘTSZEGO ZBAWICIELA
I WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH
W DOBRYM MIĘŚCIE**

**Pracownia Konserwacji i Restauracji
Dziel Sztuki
„RESTAURO” Przemysław Gorek
ul. Klaudyny 30 m 102, 01-684 Warszawa,
pracownia: ul. Ruskowy Bród 79A, 03-289 Warszawa**

OPIS OBIEKTU

DATOWANIE: lata 80. XIX w.

STYL: neogotyck

Drewniany prospekt organowy otrzymał formę architektoniczną. Konstrukcja szafy pomalowana została brązową farbą olejną i pozłocona. Wysoki, rozszerzający się na górze cokół w dolnej części artykułowany jest pionowymi płycinami. W górnej części, na wąskim złożonym gzymsie rozciąga się fryz z trójlistnych ostrołukowych arkadek. Ponad cokołem szeregi piszczałek ujęte są w ostrołukowe arkady rozmieszczone w pięciu osiach. Trzy środkowe, wyższe osie składają się z dwóch kondygnacji arkad. Każda z arkad posiada zwieńczenie w formie wimpergi dekorowanej wewnątrz ażurową rozetą i żabkami na bocznych krawędziach. Szczyty wimperg, podobnie jak flankujące je sterczyny zwieńczone są kulistymi sterczynami.

Dobre Miasto, bazylika, prospekt organowy, widok całości

HISTORIA OBIEKTU

Pierwsze informacje dotyczące organów w kolegiacie w Dobrym Mieście pochodzą z 1604 r. Wówczas kapituła podpisała z organmistrzem Hansem Kawelem (Kauelem) ze Świętej Siekierki umowę na budowę instrumentu. W 1650 r. organy odnawiał Michał Möller z Gdańska. Jednakże kwota 1021 grzywien, jaką zapłacono za pracę, świadczyć może o wiele szerszym zakresie robót. W 1837 r. konsekrowano nowe organy. Obecny prospekt powstał zapewne w latach 80 XIX w. Na jego odwrocie odkryto nieczytelny podpis organmistrza złożony w maju 1898 r. Prawdopodobnie jednak dokonywał on wówczas jedynie naprawy. Wraz z prospektem organowym powstała obecna architektura empory. Kolejnej renowacji instrumentu dokonał w latach 1932–1933 Bruno Goebel z Królewca. Organ w tym czasie miały trzydzieści dwa głosy, trakturę pneumatyczną, stół, dwa manualy i pedał. Obecne organy pochodzące z 1988 r. są instrumentem czterdziestodzieciogłosowym, o trakturze elektromagnetycznej, trzech manualach i pedale. Posiadają 3522 piszczałki, z których 960 pochodzi z poprzedniego instrumentu. Przebudowę przeprowadził Marian Nawrot z Wronek, piszczałki labialne wykonał Andrzej Zawadzki z Warszawy, głosy językowe – Czesław Leszczyński z Bydgoszczy; kontuar zbudowała firma Bronisława Cepki z Popowa koło Wronek. Wszystkie prace konsultowane były przez wybitnego znawcę i konserwatora zabytkowych organów – Mariana Dorawę.

Dobre Miasto, bazylika, prospekt organowy, inskrypcja upamiętniająca rozbudowę z 1888 r.

STAN ZACHOWANIA

Prospekt organowy znajduje się w bardzo złym stanie. Drewno zdegradowane zostało przez działanie owadów. Wszystkie elementy uległy uszkodzeniom i zniszczeniom. Stolarskie elementy rozspajają się w miejscu łączeń. Aplikacje odpajają się od podłoża w wyniku czego w wielu miejscach zostały odłamane.

W miejscach uszkodzeń prospektu występują znaczne ubytki gruntów.

Podczas jednej z wcześniejszych konserwacji drewno zostało całkowicie przemalowane farbą olejną, bez uzupełnień ubytków gruntu.

Dobre Miasto, bazylika, prospekt organowy, fragment ostrolukowego fryzu w cokole prospektu; widoczne ślady działalności owadów

Dobre Miasto, bazylika, prospekt organowy, fragment gzymsu w cokole prospektu; widoczne ubytki drewna

Farba w wielu miejscach łuszczy się. Na wszystkich powierzchniach widać ubytki monochromii odsłaniające grunt lub wcześniejsze przemalowania. W wyjątkowo złym stanie są złączenia wykonane szlagmetalem. Metal odpaja się na dużych powierzchniach i odpada wraz z gruntem. Na wszystkich elementach widoczne są rozległe ubytki obu warstw.

Dobre Miasto, bazylika, prospekt organowy, fragment cokolu; widoczna pierwotna warstwa monochromii.

*Dobre Miasto, bazylika, prospekt organowy, fragment listwy w cokole prospektu;
widoczne ubytki złoceń*

Dobre Miasto, bazylika, prospekt organowy, złocone profile, widoczne odspojenia i ubytki złoceń

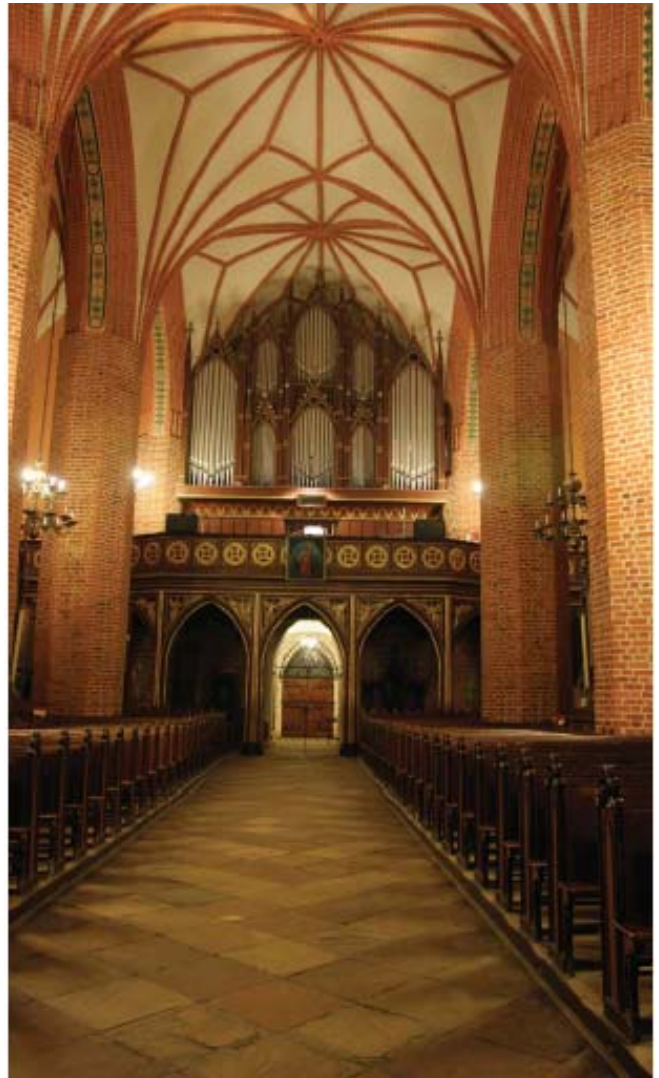
WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Prospekt organowy w bazylice w Dobrym Mieście należy poddać niezwłocznej całościowej konserwacji. Interwencja konserwatorska wydaje się koniecznością chwili ze względu na postępujący, nieodwracalny proces zniszczeń.

Głównym celem przeprowadzonej konserwacji powinno być: zatrzymanie procesów destrukcyjnych zachodzących w obiekcie, przywrócenie pierwotnego wyglądu, zabezpieczenie zachowanych warstw technologicznych i przywrócenie w jak największym stopniu pierwotnych walorów estetycznych i artystycznych. Koniecznym jest demontaż fragmentów prospektu. Takie postępowanie umożliwi impregnację poszczególnych detali i ustabilizowanie konstrukcji.

Ze względu na bardzo zły stan zachowania podłoża drewnianego i osłabienia samej konstrukcji wymagane są prace stolarskie. W trakcie tych prac powinno się kierować zasadą naprawy połączeń, uzupełniania ubytków, a nawet wymiany pewnych elementów konstrukcyjnych, jeżeli ich stan zachowania nie gwarantowałby w przyszłości odpowiedniej sztywności i statyczności.

Należy usunąć wtórne nawarstwienia kitów i przemalowań zachowując w jak największym stopniu oryginalne warstwy gruntów i złoceń. W miejscach ubytków rekonstrukcje złoceń wykonywane muszą być zgodnie z oryginalną technologią na poler i mat.

Dobre Miasto, bazylika, prospekt i empora organowa, widok ogólny

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

1. Wykonanie szczegółowego opisu stanu zastanego wraz z dokumentacją fotograficzną.
2. Ustawienie rusztowań.
3. Pobranie próbek do badań technologicznych.
4. Podklejenie osypującej się warstwy malarskiej, gruntów i złoceń – Primal AC 33.
5. Częściowy demontaż aplikacji i części architektury.
6. Dezynsekcja i dezynfekcja drewnianych elementów prospektu – Xylotox, PCMC.
7. Usunięcie wtórnych nawarstwień: gruntów i przemalowań.
8. Impregnacja drewnianych elementów
 - impregnacja zdemontowanych elementów przez kąpiel w Osolanie K 16 w toluenie.
 - impregnacja pozostałych elementów przez pędzlowanie roztworem Osolanu K 16 w toluenie.
9. Wykonanie napraw stolarskich i koniecznych wzmocnień konstrukcyjnych.
10. Wykonanie drewnianych rekonstrukcji brakujących elementów snycerki.
11. Przyklejenie drewna w miejscach ubytków warstw gruntów klejem skórnym.
12. Założenie i opracowanie gruntów klejowo-kredowych w miejscach ubytków.
13. Wykonanie retuszu monochromii – farba zgodna z pierwotną techniką
14. Wypunktowanie zachowanych złoceń – złoto w proszku
15. Wykonanie rekonstrukcji złoceń zgodnie z oryginalną technologią – złocenia na poler i mat, złoto płatkowe 23³/₄ karata.
16. Montaż aplikacji i wcześniej zdemontowanych elementów architektonicznych.
17. Demontaż rusztowania.
18. Wykonanie kompleksowej dokumentacji powykonawczej opisowej i fotograficznej.